

**VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ
Fakulta podnikatelská**

Ing. Ivana Kraftová, CSc.

**TEORETICKÁ VÝCHODISKA APLIKACE
FINANČNÍ ANALÝZY PŘI ŘÍZENÍ EFEKTIVNOSTI
EKONOMICKÝCH SUBJEKTŮ
V MUNICIPALNÍ SFÉŘE**

TEZE HABILITAČNÍ PRÁCE

**BRNO
2000**

© 2000 I. Kraftová
ISBN 80-214-1618-1

OBSAH

PŘEDSTAVENÍ AUTORKY	4
1. ÚVOD	5
1.1 Současný stav řešené problematiky	5
1.2 Cíle práce	6
1.3 Zvolené metody zpracování	7
2. HLAVNÍ TEZE HABILITAČNÍ PRÁCE	8
2.1 Specifika tvorby bohatství v municipální sféře	8
2.2 Funkcionální a institucionální vymezení ekonomických subjektů municipální sféry	8
2.3 Efektivnost jako transfinite kritérium hodnocení	9
2.4 „Cena“ veřejného produktu a problematika internalizace externalit	10
2.5 Riziko a financování municipální firmy	11
2.6 Finanční analýza a její využití při hodnocení efektivnosti municipální firmy	12
3. ZÁVĚR	13
VÝBĚR Z POUŽITÉ LITERATURY	15
ABSTRACT	18

PŘEDSTAVENÍ AUTORKY

Jméno a příjmení: Ivana Kraftová
Akademický a vědecký titul: inženýrka ekonomie (Ing.)
kandidátka ekonomických věd (CSc.)
Datum a místo narození: 12. srpen 1956, Znojmo
Národnost a státní příslušnost: česká, ČR

Dosažená kvalifikace

1971-1975 maturita na Střední ekonomické škole - obor spoje ve Znojmě
1975-1979 inženýr ekonomie - VŠE v Praze, Fakulta národohospodářská,
obor učitelství ekonomických předmětů
1982 kvalifikační zkouška pro vedoucí v resortu spojů
1989-1992 vědecká aspirantura na VŠE v Praze, Fakulta
podnikohospodářská, obor ekonomika dopravy a spojů
1994 státní zkouška z německého jazyka

Pracovní zařazení

1979-1981 středoškolská učitelka na střední ekonomické škole, Resslova 8,
Praha 5
1981-1983 vedoucí ekonom závodu na Okresní správě spojů ve Znojmě
1983-1987 vedoucí ekonom závodu na Okresní správě spojů v Nymburce
1987-1991 vedoucí metodik na Institutu spojů Ústředního ředitelství spojů
Praha, po reorganizaci na Ústředním institutu spojů v Praze
1991-1997 soukromá podnikatelka v oboru ekonomického poradenství
(realizace vzdělávací činnosti, včetně rekvalifikačních programů, zpracování
projektů privatizačních, k žádostem o úvěr, pro potřeby Úřadu práce v Nymburce,
vedení účetnictví, zpracování daňových přiznání, zpracování projektu pomaturitního
kvalifikačního studia oboru ekonomika a management terciární sféry, založení
soukromé školy pomaturitních a specializačních studií a její řízení včetně
pedagogického působení na ní)
1997- dosud odborný asistent (interní) na Fakultě ekonomicko-správní
Univerzity Pardubice,
(přednášky předmětů účetnictví I, účetnictví II, finanční řízení, finanční analýza a
účetnictví ve veřejném sektoru, členka státnicových zkušebních komisí na FES
Univerzity Pardubice, na FSE UJEP v Ústí nad Labem, řešitelka grantu FRVŠ č.
1405/2000, účast na řešení výzkumného záměru fakulty, autorka desítek odborných
článků a statí v recenzovaných časopisech, sbornících z mezinárodních vědeckých
konferencí, autorka skript, spoluautorka monografie, členka Akademického senátu
Fakulty ekonomicko-správní /1997-1999/, od r. 1999 členka ekonomické komise
Akademického senátu Univerzity Pardubice, proděkanka pro vědu a rozvoj FES
Univerzity Pardubice, členka Vědecké rady FES Univerzity Pardubice, členka
Knihovny rady UK Pardubice).

1. ÚVOD

Obdobně jako trh má v sobě zabudované tendence k narušování svého samotného bezporuchového (dokonale konkurenčního) fungování, je veřejnému sektoru imanentní tendence k neefektivnosti. Jestliže je úlohou veřejného sektoru odstraňování důsledků selhávání trhu, nelze od něj současně očekávat, že bude jako trh stimulovat ekonomiku k výkonnosti a efektivnosti.

Má-li být určitá část zdrojů využita v sektoru veřejném, musí být odňata sektoru soukromému, tržnímu a je-li tržní sektor charakterizován jako stimulátor ekonomické efektivnosti a naopak veřejnému sektoru je připisována jako vnitřní vlastnost tendence k neefektivnosti, pak by rozšiřování veřejného sektoru vedlo z celospolečenského hlediska k prohlubování neefektivnosti.

Ekonomické aktivity veřejného sektoru se realizují prostřednictvím ekonomických subjektů, v případě veřejného sektoru v působnosti municipalit prostřednictvím ekonomických subjektů municipální sféry.

Aplikované ekonomické disciplíny, jakými jsou například finanční analýza a finanční řízení, mají ve vztahu k soukromým tržním firmám propracovánu řadu nástrojů a technik, kterými mohou analyzovat a posléze regulovat a řídit tyto firmy a procesy v nich probíhající tak, aby akcentovaly cestu zvyšování jejich efektivnosti.

Komparace a hledání možné analogie mezi ekonomickými subjekty soukromého a veřejného sektoru při analýze a řízení jejich efektivnosti má dvě dimenze: je to jednak posuzování, který ze subjektů je schopen efektivněji zajistit určitý produkt uspokojující lidské potřeby, jednak moment analogie v měření a analýze dílčích aspektů efektivnosti při respektování odlišných cílů obou těchto subjektů, tj. zjednodušeně: u soukromé firmy – maximalizace její tržní hodnoty, resp. maximalizace zisku, u ekonomického subjektu veřejného sektoru - uspokojování potřeb bez ziskového motivu.

Otázka řízení efektivnosti ve veřejném sektoru, resp. v municipální sféře zajišťující fungování určité části veřejného sektoru, se stává tím významnější, čím více se stupňuje složitost vazeb mezi jednotlivými prvky společnosti, v níž se velmi ostře projevují integrační a globalizační tendence.

1.1 Současný stav řešené problematiky

Efektivnost ekonomických aktivit – ať už explicitně, či implicitně vyjádřená – byla, je a pravděpodobně bude stále středem zájmu ekonomů.

Zvláště výrazně se objevuje tato otázka právě v souvislosti s teoretickým i praktickým řešením úlohy veřejné správy a veřejného sektoru v české ekonomice konce 90. let 20. století. Rada českých autorů zaujímá svá stanoviska, utvářejí se určité názorové proudy.

Mezi významnými relevantními publikacemi je možno uvést na jedné straně práce Y. Streckové *Teorie veřejného sektoru* (Brno: Masarykova univerzita, 1998), Y. Streckové a I. Malého *Veřejná ekonomie pro školu a praxi* (Praha: Computer

Press, 1998), J. Pekové Finance územní samosprávy (Praha: Victoria Publishing, 1995) či R. Dubena Neziskový sektor v ekonomice a společnosti (Praha: Codex Bohemia, 1996).

Na druhé straně je třeba vidět i myšlenkový vývoj v oblasti ekonomické analýzy a řízení firem, který se odráží například v pracích R. Vlčka Hodnotový management (Praha: Management Press, 1992), M. Synka Ekonomika a řízení podniku (Praha: VŠE, 1994), B. Sekerky Finanční analýza společnosti na bázi účetních výkazů (Praha: Profess, 1996), J. Valacha Finanční řízení podniku (Praha: Ekopress, 1997) a J. Sedláčka Účetní data v rukou manažera (Praha: Computer Press, 1999).

Pochopitelně lidské poznání se odvíjí od existující reality, kterou zpětně tvůrčím způsobem ovlivňuje, proto je při zkoumání pro českou ekonomiku nově nastolených otázek racionální vzít si poučení ze zahraničí, od odborníků, kteří utvářejí ekonomické teorie a zároveň mohli a mohou své teorie verifikovat v podmínkách standardní rozvinuté tržní ekonomiky.

K těmto zahraničním pramenům patří zejména Ekonomie veřejného sektoru J. Stiglitze (Praha: Grada, 1997), In Search of Excellence T. J. Peterse a R.H. Watermana (New York: Harper a Row, 1985), Veřejné finance v teorii a praxi R.A. a P.B. Musgreveových (Praha: Management Press, 1994), Teorie a praxe firemních financí R. A. Brealeyho a S.C. Myerse (Praha: Victoria Publishing, 1992), ale také Ekonomie v jedné lekci H. Hazlitta (Praha: Mega Print, 1999), Analýza pro finanční management R.C. Higginse (Praha: Grada, 1997) a Řízení neziskových organizací P.F. Druckera (Praha: Management Press, 1996).

Pro posouzení praktické aplikovatelnosti řízení efektivnosti ekonomických subjektů municipální sféry v České republice je zapotřebí využít i faktografický materiál publikovaný jednak Českým statistickým úřadem, jednak v zahraničních pramenech, ale i v publikacích nestatistického rázu. Ze zřetele nemohou sejít ani platné zákonné úpravy, a to zejména upravující účetní data jako výchozí základnu finanční analýzy.

1.2 Cíle práce

Cílem práce je vymežit teoretická východiska relevantní pro aplikaci finanční analýzy při řízení efektivnosti ekonomických subjektů působících v rámci části veřejného sektoru zabezpečované municipální sférou.

Východiskem stanovení tohoto cíle je hypotéza o možnosti modifikovaného využití poznatků finanční analýzy aplikované na soukromou ziskovou firmu při řízení efektivnosti ekonomického subjektu municipální sféry, tedy úvaha o možné eliminaci apriorní neefektivnosti veřejného sektoru, resp. jeho části zajišťované municipalitami, cestou zvyšování efektivnosti jednotlivých ekonomických subjektů.

K dílčím cílům práce patří:

- vymežit význam municipální sféry při tvorbě bohatství,
- charakterizovat ekonomický subjekt municipální sféry v návaznosti na určení jeho atributů,

- určit podstatu transfinite efektivnosti, resp. ekonomické efektivnosti a zachytit nejvýznamnější vztahy při její kvantifikaci, a to jak ve vztahu k teoretickému pojetí oceňování produkce veřejného sektoru, tak ve vztahu k využívání kapitálových zdrojů,
- provést selekci nástrojů a ukazatelů finanční analýzy aplikovaných u soukromých ziskových firem za účelem vytvoření návrhu využitelných nástrojů a ukazatelů pro podmínky ekonomického subjektu municipální sféry.

1.3 Zvolené metody zpracování

Je-li hledána cesta zvyšování efektivnosti (resp. eliminace neefektivnosti) na úrovni jednotlivých ekonomických subjektů, nabízí se jako nejadekvátnější postup zkoumání systémový přístup podporující interdisciplinární pojetí problému. Přitom sociálně-ekonomické systémy vyžadují vyšší, obecnější chápání systému, který by byl založen na dynamické interakci mezi mnoha proměnnými.

U sociálně-ekonomického systému je nutno kromě obecných vlastností systémů počítat s ireverzibilitou (nevratností ekonomických procesů, resp. nemožností uvést sociálně-ekonomický systém v původní stav) a ekvifinalitou (tj. faktem, že určitého konečného stavu lze dosáhnout z různých počátečních podmínek, resp. různou cestou.)

Kromě výše uvedeného interdisciplinárního a systémového přístupu je možno mezi základní metody výzkumu zařadit analýzu a syntézu, které umožní rozložit zkoumané prvky a vztahy na jednotlivosti, aby tyto byly zpětně syntetizovány do komplexu ve formě otevřeného systému.

Analýza rozlišuje na objektu zkoumání jednotlivé části nebo prvky, vyděluje podmínky vzniku, etapy vývoje. Odděluje podstatné stránky od nepodstatných, vede od složitého k jednoduchému, od mnohosti k jednotě. Analýza je tedy získávání a rozbor informací o kvalitativních a kvantitativních vlastnostech zkoumaných entit.

Syntéza naopak umožňuje spojit prvky v celek, dodává jednotě konkrétnost, doplňuje analýzu a tvoří s ní nedílný celek.

Uplatnění najde vedle logicko-deduktivní metody rovněž metoda induktivní, napomáhající odvozovat z konkrétních empirických dat závěry.

Stranou není možno ponechat ani matematicko-statistické metody při popisu empirických dat i zkoumání vztahů mezi ekonomickými parametry.

Zvláště významné místo zde zaujímá – a to zejména při verifikaci výsledků či dílčích závěrů - metoda komparace, a to jak trendová (pomocí srovnávání údajů časových řad), tak prostorová, či lépe mezisektorová.

Stanoveného cíle a jeho komponent lze dosáhnout popisem tendencí vývojových změn při tvorbě bohatství v důsledku vědeckotechnické revoluce, dedukcí o veřejných produktech jako součásti tohoto vytvořeného bohatství.

Veřejné produkty jsou často zabezpečovány specifickými subjekty, je však otázkou, do jaké míry je tato specifika dichotomicky odlišují od klasicky pojatých „firem“ v soukromém sektoru.

Finanční analýza soukromých firem založená na analýze účetních dat patří v rámci finančního řízení – v širším slova smyslu v rámci teorie ekonomiky a řízení firmy ke značně propracovaným a v potřebné míře verifikovaným oblastem. Na základě těchto známých poznatků lze dedukovat i ty ukazatele, jejichž analýza a řízení v čase by mohlo pozitivně působit na zvyšování efektivnosti ekonomických subjektů, které v municipální sféře – ve veřejném sektoru – působí.

2. HLAVNÍ TEZE HABILITAČNÍ PRÁCE

Práce s názvem „Teoretická východiska aplikace finanční analýzy ekonomických subjektů v municipální sféře“ je reakcí na jeden z ústředních problémů ekonomické teorie i ekonomické praxe, kterým je efektivnost.

2.1 Specifika tvorby bohatství v municipální sféře

Základní smysl každé lidské, zejména pak ekonomické, aktivity tkví v uspokojování potřeb. Přitom na uspokojování potřeb - jakkoli vyznívá jako ekonomický pojem triviálně – je možno nahlížet jako na jednu z nejkomplicovanějších kategorií ekonomie, a to nejen z hlediska objektu uspokojování (potřeb), ale i – a to je oblast zájmu předkládané práce - z hlediska přístupu k jejich uspokojování.

Vědeckotechnický pokrok mění ve 20. století celý systém společenských výrobních zdrojů a ve svých důsledcích je schopen zajistit vyšší stupeň uspokojování potřeb člověka, vyšší stupeň tvorby bohatství.

Na dynamiku rozvoje národní ekonomiky jako prostředí, v němž dochází k uspokojování potřeb, (a to v závislosti na dosaženém stupni jejího vývoje) intenzívně působí terciární sféra, současně právě v terciární sféře jsou významným způsobem řešena tržní selhání, neboť právě vybrané druhy služeb vystupují v podobě veřejných produktů.

2.2 Funkcionální a institucionální vymezení ekonomických subjektů municipální sféry

Veřejné produkty nemohou být zabezpečovány pouze z úrovně centra, značnou část zajišťuje municipální sféra, na jejíž úrovni je tvorba a rozdělování těchto produktů patřičným způsobem modifikováno. Municipální sféra se tak v daném směru stává významným subjektem terciární sféry, v níž se svými ekonomickými aktivitami podílí na tvorbě bohatství.

Tyto aktivity jsou realizovány v ekonomických subjektech municipální sféry, které lze v souladu s obecně přijímaným chápáním firmy jakožto mikroekonomického subjektu označit jako „*municipální firmy*“, neboť ho svými

obecnými atributy (působení na straně nabídky při vytváření produktů – statků a služeb – sloužících k uspokojování potřeb a charakter systému založeném na principu input/output s cílovou funkcí a intencí strukturou) a specifickými znaky, které lze vymezit na základě klasifikace těchto subjektů z institucionálního a funkcionálního hlediska, naplňují.

2.3 Efektivnost jako transfinite kritérium hodnocení

Efektivnost uspokojování potřeb je v práci spojena se dvěma kategoriemi: *kategorií užítku* (spojenou se spotřebou na straně spotřebitele) a *kategorií užitého efektu* (označující to, co získává při realizaci své produkce firma, tedy subjekt strany nabídky.) Kategorie užitého efektu je chápána při obecném vymezení efektivnosti tak, aby mohlo být posléze využito tohoto popisu i pro municipální (tedy implicitně neziskovou) firmu. *Souhrnná míra efektivnosti je chápána multiplikačně*, tj. jako součin míry hospodárnosti (množství výstupu na jednotku vstupu) a míry účelnosti (množství užitého efektu pro firmu z jednotky výstupu).

Přitom dosah hodnocení efektivnosti zajišťování veřejného produktu na municipální úrovni jde za hranice ekonomického subjektu, který jej zajišťuje. Ne všechny náklady a zejména přínosy jsou internalizovány v tomto subjektu.

V této práci je pojem CBA (cost-benefit analysis) užíván právě v souvislosti s širším vnímáním přínosů (benefits) a nákladů (costs), které berou v úvahu i *externalní přínosy a náklady veřejných produktů*.

Vyvozeno je, že v případě zlepšení (zvýšení) *klasické efektivnosti* dochází k tomu, že disponibilní zdroje jsou lépe využívány, relativně se zvětšují a ve spojení s aplikací *paretovsky efektivní* situace se křivka produkčních možností posouvá směrem vpravo.

Přitom efektivnost analyzovaná ve veřejném sektoru, a tedy i u municipálních firem, je komplikována řadou momentů. Jde např. o *fenomén X-eficiency*, jehož příčina je spatřována v monopolu, který oslabuje tlak konkurence a je spojen s problémem oddělení vlastnictví a řízení. Jinak řečeno – jde o komplikaci navozenou situací, kdy podle M. Friedmana „nevlastník peněz rozhoduje o jejich užití ve prospěch cizích subjektů.“

Z hlediska teoretického vymezení efektivnosti jako součinu hospodárnosti a účelnosti vystihuje tedy nejlépe podstatu tohoto pojetí *ukazatel nákladové rentability*.

Stranou pozornosti by však neměly zůstat ani vazby mezi jednotlivými potenciálními ukazateli efektivnosti. Poukázáno je na nejednoznačný kvantitativní vztah mezi nákladovou rentabilitou a haléřovým ukazatelem nákladovosti (který se jeví jako velmi vhodný k aplikaci u subjektů působících ve veřejném sektoru.), determinovaný *zlomovým faktorem* ψ ($\psi = 0,618\ 033\ 9$). A právě prostor, kdy se hodnota haléřového ukazatele nákladovosti pohybuje v intervalu $(0, \psi)$, představuje situaci pro nejintenzivnější dynamizaci efektivnosti ekonomického subjektu v podobě nákladové rentability.

Pro zajištění efektivnosti produkční činnosti municipální firmy je relevantní rovněž *rozsah produkce*.

Lze dedukovat, že pokud jsou kritériem optimalizace rozsahu produkce minimální náklady, pak toto optimum produkce podniku odpovídá nejnižší hodnotě souhrnu průměrných fixních a průměrných variabilních nákladů. Ovšem minimum nákladů na jednotku ještě neznamená, že jde o efektivní produkci. Jistě je zajištěna stránka hospodárnosti, ale kritérium minimálních nákladů nešetřuje druhou stránku efektivnosti, a to účelnost.

Teprve uvažuje-li se i o přínosech, (které mají analogický průběh jako křivka celkových příjmů, a to při vědomí značné difference jejich konkrétních podob v návaznosti na charakteristiku konkrétního veřejného produktu,) ve vztahu k vynaloženým nákladům, je možno určit moment nazývaný jako bodu zvratu I, tedy okamžik ztotožněný s množstvím produkce, za kterým firma začíná dosahovat pozitivního užitného efektu, moment, kdy přínosy vázané na určité množství produkce Q_I pokryjí celkové náklady.

Vzácněji se v úvahách managementu firmy vyskytuje problém bodu zvratu II, jenž nastává v okamžiku vyššího množství vyráběné produkce Q_{II} , kdy se v důsledku progresivního vývoje variabilních nákladů při stejných fixních nákladech opět rovnají přínosy a celkové náklady. Za tímto bodem se firma stává opět neefektivní.

Problém kvantifikace *nákladů a přínosů v pojetí CBA* u municipálních firem zajišťujících veřejné produkty není komplikován pouze dvojakostí nákladů a přínosů (ve smyslu internalit a externalit), ale rovněž mírou subjektivity politického procesu určování spotřebitelských preferencí.

2.4 „Cena“ veřejného produktu a problematika internalizace externalit

Celková cena produktu pro všechny spotřebitele je určena v procesu veřejné volby jako podíl na rozpočtových výdajích, kdy je určeno, kolik z vybraných daňových příjmů bude na daný veřejný produkt vynaloženo. U smíšených veřejných produktů by se jejich „cena“ mohla skládat jednak obdobně jako u čistého produktu z podílu vybraných daní, jehož velikost bude určena v procesu veřejné volby, jednak z částky, kterou bude platit každý konkrétní uživatel – spotřebitel, tedy z tzv. uživatelského poplatku.

Současně se jako velmi významným momentem jeví rozmanitost jednotlivých produktů, která znemožňuje přijetí jednotného analytického přístupu, ale vyžaduje pro každý produkt specifický přístup, pomocí něhož se vymezí relevantní náklady a přínosy.

Stále otevřenou otázkou zůstává problém internalizace pozitivních externalit (ve smyslu kvantifikace přínosů), ale i negativních externalit (ve smyslu kvantifikace nákladů v pojetí CBA) municipální firmy. V praxi nebývá aspekt externalit vázaných na veřejné produkty zdůrazňován, ba dokonce bývá často opomíjen.

Efektivnost veřejného sektoru měřená metodu CBA by s velkou pravděpodobností dosáhla vyšší úrovně.

Avšak právě s ohledem na problematičnost exaktní kvantifikace komponent costs-benefits analýzy lze doporučit zabývat se jí zejména v momentech strategického rozhodování, zatímco v rámci běžného operativního řízení s ní pouze implicitně počítat.

2.5 Riziko a financování municipální firmy

Je zřejmé, že v tržní ekonomice je řízení efektivity, resp. výsledky tohoto řízení ovlivňovány rizikem. Pochopitelně i municipální firmy fungují v prostředí rizika a pouze zdánlivě staví mezi ně a rizikové prostředí jakýsi ochranný štít jejich zřizovatel – municipalita, která o cílech a funkcích, o veřejných produktech, které bude municipální firma zabezpečovat, rozhodla v procesu veřejné volby.

K uskutečňování svých úkolů potřebuje municipální firma zdroje – kapitál, který bude pokrývat aktiva firmy potřebná k naplňování cílů firmy, a to v potřebné kvantitě a kvalitě (ve smyslu struktury a s ní související nákladovostí) kapitálu, která ovlivňuje celkovou efektivnost municipální firmy.

Nicméně riziko v podobě podnikatelského rizika zde rovněž vystupuje. Přitom s ohledem na specifika municipálních firem, jejichž cílem a funkcí je zajišťovat veřejné produkty v rámci veřejného sektoru s jeho zvláštními atributy fungování, je možné při třídění *podnikatelského rizika na obecné a individuální* přiřadit těmto dvěma klasifikačním třídám ještě *riziko specifické*, odrážející právě zvláštní podmínky existence a činnosti municipálních firem.

U municipální firmy však riziko není vnímáno jako primární prvek určování nákladovosti, resp. ceny kapitálu.

Zde se jeví jako daleko významnější pro *určování nákladovosti vlastního kapitálu* municipální firmy alternativní užití zdrojů a hlavně *oportunitní náklady spojené s faktem odnětí těchto zdrojů soukromému sektoru*. Výše těchto alternativních nákladů může v nejjednodušším případě odpovídat průměrným kapitálovým nákladům srovnatelného oboru soukromého sektoru. Lze označit za defektní, je-li implicitně předpokládána absence nákladovosti vlastního kapitálu municipální firmy.

Z hlediska nákladů cizího kapitálu je třeba si uvědomit, že zpravidla právě municipální firmy nejsou schopny využít pozitivní účinek daňového efektu.

V této souvislosti je třeba i v souladu se současným vývojem ekonomické teorie věnovat pozornost při hodnocení firmy také ukazateli *ekonomické přidané hodnoty*, jejíž velikost je závislá na zisku po zdanění a nákladech kapitálu, resp. působením finanční páky, přičemž toto hodnocení proniká – jak je v práci doloženo – i do hodnocení efektivity subjektů působících ve veřejném sektoru.

Finanční řízení dnes už obdobně – ale přitom v poněkud jiných dimenzích než makroekonomie – rozlišuje vedle míry skutečného firemního růstu tzv. míru udržitelného, resp. povzbudivého růstu.

Význam *posuzování souladu mezi skutečným a povzbudivým růstem* firmy dostává zvláštní dimenze u municipálních firem, aby tak na jedné straně nebyly zdroje neefektivně vázány a na straně druhé se jich nedostávalo.

Specifika jsou dána jednak jejich apriorní neziskovostí a v důsledku toho i modifikovaným dodatečným navyšováním kapitálu. Doplnění, resp. navýšení kapitálu municipální firmy v takovém případě lze realizovat v zásadě dvěma cestami, a to buď doplněním vlastního kapitálu z rozpočtových prostředků (jako uznání „ceny“ vytvářených veřejných produktů), nebo navýšením cizího kapitálu, přičemž ale musí být zajištěna splatnost tohoto dluhu v budoucnu – byť třeba z očekávaných vyšších daňových výnosů, tedy rozpočtových prostředků municipality, resp. zřizovatele municipální firmy.

2.6 Finanční analýza a její využití při hodnocení efektivnosti municipální firmy

Na základě uvědomění si výše uvedených souvislostí s ekonomickým teoretickým problémem efektivnosti, a to konkrétně efektivnosti municipální firmy, přechází práce k úvahám na téma *jak sledovat a vyhodnocovat tuto efektivnost*.

Finanční analýza představuje systematický rozbor získaných dat obsažených zejména v účetních výkazech, rozbor jednotlivých položek, rozbor agregovaných dat, rozbor vztahů, kauzálních a vývojových souvislostí.

Je metodou identifikace problémů, silných a slabých stránek firmy, metodou získání doporučení pro rozhodování managementu firmy.

V každém případě je nutno k finanční analýze přistupovat s vědomím konkrétního cíle, který je od ní očekáván, tedy definovat, které výstupní informace je třeba získat. Vždycky to totiž nemusí být komplexní pohled na stav firmy, k němuž má souhrnná finanční analýza tendenci mířit.

Při hodnocení firmy je nutno z celé škály exitujících ukazatelů zvolit *vhodný soubor ukazatelů*, který by nejilustrativněji zachycoval situaci firmy.

Má-li být účelným a racionálním způsobem prováděna finanční analýza municipální firmy s cílem žádoucího ovlivňování její - zejména ekonomické - efektivnosti, pak je nutno bezesporu vzít v úvahu všechny zvláštnosti týkající se jak jí samotné, tak zvláštností produkce, kterou zajišťuje.

Imperativ *účelnosti, aplikovatelnosti a využitelnosti* finanční analýzy při řízení efektivnosti municipální firmy navrhuje k tomu, aby byla preferována *srozumitelnost, jednoznačnost, jednoduchost* při dostatečné míře *přesnosti* vypovídací schopnosti, *významnost a neredundantnost* při výběru nástrojů i ukazatelů zachycujících ekonomickou situaci municipální firmy.

Při vytváření této množiny dílčích ukazatelů pro finanční analýzu municipální firmy se – s ohledem na obecně platné charakteristiky těchto ukazatelů a v souladu se specifiky veřejného sektoru, veřejných produktů a zvláště specifík municipálních firem (jak je rozvedeno v textu práce) – jeví jako účelné do této množiny, resp.

strukturovaného souboru zařadit – v rámci hodnocení efektivnosti jako transfinitního kritéria hodnocení ukazatele podchycující u municipální firmy – míru její:

1. autarkie, která může být nazírána jako modifikovaný ukazatel rentability v rámci běžného, operativního hodnocení, (třebaže není možno pustit ze zřetele i koncepčně-strategické, jednorázově, účelově realizované hodnocení, při němž se nabízí k využití CBA),
2. produktivity jako výraz produkční schopnosti a výkonnosti,
3. likvidity spojené současně s hodnocením časového aspektu hodnocení peněz vázaných na pohledávky, resp. uvolněných závazky,
4. úrovně generování cash flow, při sledování bodu zvratu na bázi cash flow se opět dochází k modifikované rentabilitě, tentokrát na finanční bázi,
5. financování, které je u municipálních firem nejožehavějším problémem v oblasti investiční, a to včetně investic restitučních.

Je možno konstatovat, že úroveň, kterou dosahují jednotlivé skupiny ukazatelů finanční analýzy firmy (ať už z oblasti likvidity, aktivity, stability či zadluženosti) ovlivňuje, resp. odráží se konec konců v celkové efektivnosti firmy.

3. ZÁVĚR

Hlavní cíl práce spočívající právě ve shrnutí teoretických východisek řízení efektivnosti cestou aplikace finanční analýzy, je naplňován prostřednictvím vybraných problémových okruhů uskupených do šesti kapitol.

Vytýčený problém se vyznačuje rovinami *různé úrovně teoretické abstrakce* – od obecných problémů ekonomie, resp. veřejné ekonomie, přes otázky, které standardně řeší ekonomika podniku a finanční řízení podniku, až po problémy finanční analýzy konkretizované, resp. modifikované na subjektu municipální firmy.

Přestože vynakládá společnost při tvorbě veřejných produktů nemalé finanční částky, stále není věnována kvantifikaci a komparaci *klasické efektivnosti* a jejího růstu pozornost, jakou by si vzhledem ke svému *transfinitnímu významu* zasluhovala. Pozitivní ovlivňování efektivnosti municipálních firem by mělo za jinak stejných podmínek své pozitivní makroekonomické důsledky, celkové bohatství ekonomiky (resp. průměrné bohatství každého jednotlivého subjektu) by se zvyšovalo.

V práci jsou sice vymezená teoretická východiska řízení efektivnosti municipální firmy – a to v úzké návaznosti na komparaci postupů aplikovaných v soukromé ziskové firmě - dovedena až do vytvoření návodného strukturovaného souboru ukazatelů finanční analýzy využitelných v praxi municipálních firem, tento strukturovaný soubor je však vytvořen s vědomím nutnosti jeho dynamické otevřenosti akcentující specifika jak municipální firmy, tak specifika produktu jí realizovaných.

Práce sama je zpracována ve snaze o naplnění *dimenze shrnující* – a to při využití interdisciplinárních přístupů, respektujících atributy ekvifinality a ireverzibility sociálně-ekonomických systémů. *Dimenze komparativní* ve spojení s aplikací analyticko-syntetické metody je cestou ověřování hypotézy vytýčené v úvodu práce: o možnosti aplikace modifikovaného přístupu k finanční analýze municipální firmy. *V rámci třetí dimenze* jsou v práci dedukovány dílčí závěry jako vlastní výstupy práce, o nichž lze říci, že tuto hypotézu způsobem potvrzují byť s vědomím, že

- není dosud propracována metodologie přínosů a nákladů v pojetí CBA, které je do úvah práce implementováno,
- vytváří potřebu praktické (nikoli pouze deduktivní) verifikace těchto závěrů na relevantním a validním vzorku municipálních firem.

Na druhou stranu lze ale poukázat bezprostřední možnost využití myšlenek v práci zachycených při konstituování vysokoškolského specializačně orientovaného předmětu ve studijních programech orientujících se na vzdělávání ekonomických odborníků pro tuto sféru.

VÝBĚR Z POUŽITÉ LITERATURY

- ALTMAN, E.I., *Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy*. The Journal of Finance, Vol. XXIII, No. 4, 7/68
- BJACEK, P.J., *Mezinárodní účetní standardy*, Praha: Amicom, 1994
- BLEY H., *Theoretische Grundlagen und praktische Wege der rationellen Nutzung des Arbeitsvermögens*, Berlin: Verlag Die Wirtschaft, 1988
- BREALEY, R.A., MYERS, S.C., *Teorie a praxe firemních financí*, Praha: Victoria Publishing, 1992
- CASEY, C., BARTCZAK, N., *Using Operating Cash Flow Data to Predict Financial Distress: Some Extensions*, Journal of Accounting Research, Spring 1985
- DRUCKER, P.F., *Řízení neziskových organizací. Praxe a principy*, Praha: Management Press, 1996
- DUBEN, R., *Neziskový sektor v ekonomice a společnosti*, Praha: Codex Bohemia, 1996
- DVOŘÁK, I., PROCHÁZKA P., *Rizikový a rozvojový kapitál*, Praha: Management Press, 1998
- FENCL, T., *Málo známé kritérium*, Ekonom 8/1999
- FRANK, R.H., *Mikroekonomie a chování*, Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995
- FREIBERG, F., *Finanční controlling*, Praha: Management Press, 1996
- FUCHS, J.R., *The Service Economy*, National Bureau of Economic Research, New York, 1965
- HANNA, N., DODGE, R.H., *Pricing. Zásady a postupy tvorby cen.*, Praha: Management Press, 1997
- HAZLITT, H., *Ekonomie v jedné lekci*, Praha: MegaPrint, 1999
- HEYNE P., *Ekonomický styl myšlení*, Praha: VŠE, 1991
- HIGGINS, R.C., *Analýza pro finanční management*, Praha: Grada, 1997
- HOFMEISTER, R., STIEGLER, H., *Controlling*, Praha: BaBttext, 1998
- JANHUBA, M., *Účetnictví (úvod do teorie)*, Praha: VŠE, 1998
- JÍLEK, J., *Moderní finanční produkty: Repo obchody*, Praha: Grada, 1999
- KERNER, A., *Vědeckotechnická revoluce a rozvoj služeb*, Acta Universitatis Carolinae Oeconomica, UK 4/75/II, Praha 1976
- KOVANIC, P., *Jak na neplatiče (3)*, Ekonom 20/99

- KOVANICOVÁ, D., *Finanční účetnictví v kontextu současného vývoje*, Praha: Polygon, 1997
- KOVAŘÍK, M., *Státní správa a územní samospráva v Evropě*, Praha: Svaz měst a obcí, 1990
- KRAFT, J., *Důchodotvorný vliv veřejné správy na ekonomiku*, Public Administration 1998, Pardubice: Univerzita Pardubice, 1998
- KRAFT, J., *Teorie ekonomie a její kvantifikovaná realita v české ekonomice*, 2. vydání, Liberec: TU v Liberci, 1999
- KRAFTOVÁ I., VOTAVOVÁ M., *Zlomový faktor ψ mezi ukazateli rentability*, *Ekonomie a Management* 2/1999
- KRAFTOVÁ, I., *Kvalifikovaná pracovní síla jako nutná podmínka dynamizace rozvoje československých spojů*, kandidátská disertační práce, Praha: VŠE, 1991
- KRAFTOVÁ, I., *Zvyšování ekonomické přidané hodnoty a standardní pravidla financování firmy*, *Hospodářství - Ekonomická revue* 2/99
- KRAFTOVÁ, I., *Hodnocení ekonomické situace firmy (1)*, *Účetnictví v praxi* 3/1998
- KRAFTOVÁ, I., *Hodnocení ekonomické situace firmy pomocí pyramidální analýzy*, *Účetnictví v praxi* 5/98
- KRAFTOVÁ, I., *Hodnocení ekonomické situace firmy pomocí syntetických ukazatelů*, *Účetnictví v praxi* 6/98
- KŘÍKAČ, K., *Jednoduché modely kalkulace nákladů pro malé výrobní firmy*, *Hospodářství v integrujícím se evropském ekonomickém prostoru*, Liberec: TU v Liberci, 1997
- MAITLAND, I., *Rozpočetnictví pro nefinanční manažery*, Praha: Management Press, 1998
- MALIŠOVÁ I., MALÝ I., *Hodnocení veřejných projektů*, Brno: MU, 1997
- MANN, R., *Praxis strategisches Controlling*, 4. vydání, Landsberg 1987
- MELION, M., *Hospodaření a podnikání obcí*, Hradec Králové: EIA, 1997
- MERVART, J., *Prognóza rozvoje terciárního sektoru*, Praha: ÚÚNV, 1987
- MUSGRAVE, R. A., MUSGRAVE, P.B., *Veřejné finance v teorii a praxi*, Praha: Management Press, 1994
- NEUMAIEROVÁ, I., NEUMAIER, I., *Index IN*, Terno 5/95
- OATES, W.E., *Fiskální federalismus: přehled teoretického výzkumu a praktických výsledků*, *Finance a úvěr* 6/1991
- PEKOVÁ J., *Finance územní samosprávy*, Praha: Victoria Publishing, 1995
- PETERS, T. J., WATERMAN, R. H., *In Search of Excellence*, Harper a Row, New York 1985

- PROKUPKOVÁ D., *Úpravy účetných osnov pro „neziskové“ organizace*, Účetnictví v praxi 10/98
- SALAMON, L.M.and. Associates, *The Emerging Sector*, Baltimore: The Johns Hopkins University Institute for Policy Studies, 1996
- SEDLÁČEK, J., *Účetní data v rukou manažera. Finanční analýza v řízení firmy*, Brno: Computer Press, 1999
- SEKERKA, B., *Finanční analýza společnosti na bázi účetních výkazů*, Praha: Profess, 1996
- STEINÖCKER, R., *Strategický controlling*, Praha: Babtext, 1999
- STIGLAUF, S., *Investiční matematika*, Praha: Grada, 1999
- STIGLITZ, J.E., *Ekonomie veřejného sektoru*, Praha: Grada, 1997
- STRECKOVÁ, Y., MALÝ, I., *Veřejná ekonomie pro školu a praxi*, Praha: Computer Press, 1998
- STRECKOVÁ, Y., *Teorie veřejného sektoru*, Brno: Masarykova univerzita, , 1998
- SÜCHTING J., *Finanzmanagement - Theorie und Politik der Unternehmensfinanzierung*, 5. vydání, Wiesbaden: Gabler, 1989
- SYNEK M. a kol., *Ekonomika a řízení podniku*, Praha: VŠE, 1994
- ŠILHÁNOVÁ, H. a kolektiv, *Základní informace o neziskovém sektoru v ČR*, Praha: Nadace rozvoje občanské společnosti, 1996
- VALACH, J., *Finanční řízení podniku*, Praha: Ekopress, 1997
- VLČEK R., *Hodnotový management*, Praha: Management Press, 1992
- VOMÁČKOVÁ, H., *Finanční účetnictví a firemní finance*, Ústí nad Labem: UJEP, 1995
- VON BERTALANFY L., *Člověk - robot - myšlení*, Praha: Svoboda, 1972
- VYSUŠIL, J., *České a americké účetnictví*, Praha: Montanex, 1998
- WEINBERG, CH., *Marketing Mix Decision Rules for Nonprofit Organisations*, Jagdish Sheth, ed. Research in Marketing, Vol. 3, Greenwich conn., Jai Press, 1980
- WÖHE, G., *Úvod do podnikového hospodářství*, 1. vydání českého překladu, Praha: C.H.Beck, 1995

ABSTRACT

This work deals with theoretical ways out of the application of the financial analysis at municipal firms. The financial analysis is considered to be the means of the management of efficiency.

The hypothesis of the possibility of using the modified financial analysis, which is practised at a private profit firm in a standard way at the management of an economic subject in municipal sphere is being checked. The approach used in this work can be indicated as interdisciplinary and based on a system uses the methods of analysis, synthesis, comparison, mathematical-statistical methods.

The work comes out from the economic theory, particularly from the economy of the public sector. The main problem of efficiency is characterized like transfinite. It indicates the problem of the quantification of benefits and costs and the application of „cost-benefit analysis“. The important factor, which effect the efficiency of a municipal firm is considered the consistent acceptance of value of capital.

On the basis of the discription of single spheres of the financial analysis at a private profit firm is proposed a structured collection of the indicators of the financial analysis for the purpose of the management of efficiency of the municipal firm.